

БАЧУ ОСТРОВИ!

Вода. Солонa вода. Куди не кинь погляд — солонa вода. А зверху пекуче безжалісне сонце. Ані хмаринки. Ані подиху вітерця.

Підходить до кінця вже шостий тиждень, як велику галеру стернового Омара, котра потрапила у жахливий шторм, було кинуте кудись у безмежний простір Індійського океану. Шторм порозкидав увесь великий караван суден, що йшов на південь уздовж східного узбережжя Африки під керівництвом сина султана Ширазу принца Хасана Ібн Алі.

Зі шторму галера вийшла в жалюгідному стані: передню щоглу знесло, майже всі весла поламано, в корпусі численні течі.

Хазяїна і капітана галери хана Абу Ібн Керима та кілька десятків матросів і воїнів змило з палуби хвилями ще в перші години бурі. Багато веслярів і пасажирів були поранені.

Шторм налетів зненацька і не вщухав кілька днів. Потім хвилі та вітер почали заспокоюватись, і от уже другий тиждень стоїть повний штиль. Вітрило на кормовій щоглі висить нерухомо, поволі працюють із обох бортів по три-чотири весла. Крім цього, на галері не видно ніякого руху. Всі позабивалися

в різні кутки та щілини. Щодня зменшують порції їжі, й, найголовніше, води, яку одержує кожен. У команді та серед пасажирів багато таких, для котрих це перша і, як вони гадають, остання морська подорож. Люди знесилюються, потроху зникає надія. Тільки кілька чоловіків тримаються мужньо і намагаються всіх підбадьорити. На судні, в команді, є двоє п'ятнадцятирічних хлопців — Салех і Махмуд. Для них це теж перша подорож, але поведуться вони набагато краще, ніж більшість дорослих.

Махмуд похмуро сидить біля пораненого стернового Омара. Чекає, коли той отямиться. До Махмуда повільно підійшов Салех. Обличчя його сумне.

— Що там ще трапалося? — запитав Махмуд.

— Дядько Хамзі помер, — тихо відповів Салех.

Махмуд нічого не сказав, лише очі його наповнилися сльозами. Салех сів поруч. Говорити не хотілось, але обидва хлопці думали про одне.

Дядька Хамзі вони знали дуже короткий час. Проте саме він став причиною того, що Салех і Махмуд опинилися на цій галері.

А трапалося це так.

Почалося все в рідному місті Салеха і Махмуда Аль-Басрі, великому порту на річці Тигр, султан якого був підвладним Багдадському халіфові. Якось, ще там, удома, коли Махмуд тільки-но розгорнув один з кількох папірусів, що залишилися йому від покійного батька, і вже збирався поринути у світ мудрості, до будиночка, що був схожий

більше на сарай, увірвався Салех, і то так, наче за ним гналися гепарди халіфа.

— Махмуде! Біжимо хутчій! Там біля нашої сіті якась людина.

Махмуд поспіхом почав збирати папіруси.

— Та швидше, швидше! Ніхто твого багатства не забере, а от сітки ми можемо позбутися, — Салех нервувався, раз у раз кидався від віконця до дверей.

Але Махмуд, нічого не відповідаючи, все старанно сховав і тільки тоді побіг за товаришем на берег Тигру.

— Ти що тут робиш? — іще здалеку почали кричати хлопці. — Хіба то ти ставив цю сіть? От зараз сторóжу покличемо!

Незнайомий, котрий стояв по коліно в воді, різко обернувся. В його очах стояв жах, та коли він побачив тільки двох хлопчиків, жах одразу зник. Він навіть полегшено зітхнув. Але то було дуже передчасно.

У нього полетіло каміння. Хлопці кидали так швидко і влучно, що той змушений був кинути сіть і затулити голову руками. Рятуючись від ударів він поволі відступав все далі й далі, аж поки вода не сягнула грудей.

— Стривайте, хлопці! Я ж не знав, що вона ваша. Та стривайте ж!

— Усі злодії так кажуть, — закричав Салех. Хлопці, побачивши свою перемогу, припинили обстріл, але каміння з рук не кинули.

Незнайомець вийшов із води. Вони трохи відійшли. То була літня людина, одягнута у старий-престарий халат, подерті штани, на голові — давно не прана чалма. Жебрак.

Він сів на землю біля своїх стоптаних черевиків, й одразу навкруги нього з одежі набігла калюжка води. Хлопці стояли осторонь і уважно дивилися. Хвилини п'ять незнайомець сидів, схиливши голову, потім глянув на Салеха і Махмуда й тихо сказав:

— Я чотири дні не їв, — у нього покотилися сльози. Голодні сльози. Обличчя було кістляве, жовто-сіре, рідкі вуса і борода скуйовджені, під очима — великі синці. Він нічим не відрізнявся од людей, яких так багато зараз тинялося шляхами країн, що належали до Великого Арабського Халіфату.

Халіфат на той час був у розквіті. Від Лівійської пустелі він сягав майже до Індії, від далеких Кавказьких гір до Аравійського моря. Всі підвладні халіфу султани, хани, беки жадали стати ще багатшими. Вони грабували і чужих, і своїх. Своїх навіть більше, бо це легше. Особливо діставалося селянам-фелахам. Працюй від зорі до зорі та сплачуй податки, що все зростають. А не подобається — то підеш у в'язницю, в рабство, на плаху. Вибирай, що більше до вподоби! Багато хто не витримував і тікав подалі від свого хазяїна, від своєї сім'ї, від свого убогого майна.

Хлопці знали, що таке голод. Самим рідко випадало щастя наїстися досхочу.

— То ти хотів продати нашу рибу?

— Де там продати! Взяв би одну-дві, та з'їв.

— Що, сиру?

— Отак сиру. Несила вже терпіти голод.

Хлопці перезирнулися, потім пішли до сітки і почали її витягувати. Улов трапився не дуже багатий, але не такий уже й нікчемний. Самі зможуть поїсти, і продати трошки залишиться.

Чоловік подався вперед, наче хотів схопити рибину.

— Нехай бере одну і забирається геть, — тихо сказав Салех.

— Згадай тільки, як ми трохи не померли з голоду. Якби не сусіди, давно були б там, де всі наші рідні, — також тихо відповів Махмуд. Потім додав голосніше:

— Почекайте, дядьку. За кілька хвилин ми вас нагодуємо. Та й самі поснідаємо.

Салех ще тихіше промимрив, що тут не караван-сарай для безпритульних, і вони не багатії, але вже без тієї злості, яку ледь стримував ще кілька хвилин тому.

Вони швидко назбирали хмизу серед кущів, що росли понад берегом. Поки Махмуд розводив маленький вогонь, Салех вправно випотрошив кілька рибин. Хіба це вперше вони робили?

Незнайомець їв швидко, обпікаючись гарячою рибою. Він навіть не дочекався, поки Махмуд розв'яже маленьку хустинку зі сіллю. Хлопці намагалися не дивитись на нього.

Коли кістки першої рибини обсмоктали, і голод трохи вщух, чоловік підвів очі.

— Вибачте мені. Аллах не забуде вашої щедрості. Скажіть тільки, кому я мушу дякувати у молитвах?

— Мене звати Салех. Його — Махмуд, — сказав один із хлопців. — А вас як?

— Хамзі. Дядько Хамзі.

Тепер і він міг уважніше придивитися до хлопців. Обидва худі, чимось схожі один на одного і водночас різні.

Той, який називав себе Салехом, балакучий, високий. Вузьке обличчя. Дуже жваві великі очі, в яких раптом на мить запалюється щось подібне до люті. Тонкий ніс, запалі щоки, підборіддя видається трохи вперед. Спритні впевнені рухи. Ще трошки, і він перетвориться на справжнього дорослого. Одяг старий, з дірками, брудний, і носить він його з якоюсь байдужістю, чалма насунута майже на очі. З усього видно, що з них двох — головний він.

Другий, Махмуд, теж одягнутий зовсім не як син багатія, проте охайніше, і халат не такий брудний, і дірки старанно полатані. Обличчя привітніше. Лагідні очі, постійно підбадьорлива усмішка. Але так само запалі щоки, тонка хлопчача шия. Тро-

хи нижчий за Салеха, але у плечах ширший. Махмуд мовчазніший, і створюється враження, що він увесь час думає про щось своє.

— А чому ви блукаєте тут, на околиці? — знову запитав Салех. — Ідіть на базар, до міста. Може, там якась робота трапиться.

— Не можу. Мене шукають. Якщо знайдуть — стратять.

— Що ж такого лихого ви накоїли?

— Убив воїна халіфа.

Хлопці аж відсахнулися, наче від удару. Так от кого вони пригощають, з ким розмовляють!

Дядько Хамзі побачив це.

— Не бійтеся, хлопці. Я зробив таке в розпачі, захищаючи свою дружину і дочку, яких уже, мабуть, ніколи не побачу, — і сльози знову покотилися з його очей.

— Як це сталося?

— Ой, хлопці, важко навіть згадувати. Жив я у невеличкому селі біля Багдада. Гарне таке село. Мав клатик землі, що дістався мені від батька, а йому від мого діда. Працював на ньому, вирощував овочі та якимось зводив кінці з кінцями. Жив не гірше і не краще за сусідів. А поруч із моєю ділянкою, яка була далеченько від нашого будинку, розміщені землі одного з придворних нашого халіфа, хай Аллах продовжить його життя, Дауда Аль-Рашида. Чим він там займався при дворі, я не знаю, але він дуже багатий. Озерце, водою з якого

поливали всі землі навкруги, належало теж йому. З місяць тому раптом припинили давати воду на поля фелахів. А ми ж за цю воду віддали гроші наперед управителю маєтками та землями Дауда Аль-Рашида. Спека страшенна. Уже наступного дня усе в нас почало в'янути. А вода плине тільки на поля Аль-Рашида. Ще трошки, і ми б позбулися врожаю. А це або голод і смерть, або йти в рабство. Вночі я пробрався до заставок, відкрив їх, і вода потекла на наші землі. Уранці слуги Аль-Рашида побачили, що рівень води в озері знизився. Почали шукати винного. Хтось доніс на мене. Мабуть, бачили, як я вночі повертався від озера. Надвечір прийшов посланець із маєтку з двома воїнами. За те, що я зробив, сказав він, за ті збитки, що зазнав Аль-Рашид, усе моє майно стає власністю Аль-Рашида, а я, моя дружина і дочка стають його рабами на той час, поки не відпрацюю ті збитки. А це означає — на все життя, бо я їх ніколи не відпрацюю. Коли виносили речі й виводили моїх двох овець, я мовчав. Але потім почув крики дружини і дочки, їм накинули мотузки на шиї, наче худобі. Я, нічого не тямлячи, схопив мотику і кинувся на воїнів. Вони такого не чекали. Коли отямився, один лежав убитий, другий поранений, а посланець утік. Що було робити? Мерщій утік і я. За тиждень був уже в Аль-Басрі. Пощастило навіть трошки підробити в порту. Та кілька днів тому на базарі я натрапив на того посланця Аль-Рашида. Він гукнув сторожу,

але я втік. Одразу покинув місто. Тепер ховаюся тут і не знаю, що буде далі.

Дядько Хамзі замовк. Мовчали і хлопці. Нарешті Салех сказав:

— Не сумуйте. Що-небудь зробимо. Насамперед треба, щоб вас тут ніхто не знайшов.

Салех уже забув, що тільки-но намагався його якомога швидше позбутися. Він вирішив, що б там не було, а допомогти цьому фелахові, й Махмуд з ним мовчки погодився. Чимось, може, своєю безпорадністю, відвертістю, дядько Хамзі привернув до себе хлопців. Вони, набагато молодші, відчували себе міцнішими, обізнанішими у таких справах. Хіба вони не знають усі таємні кутки в місті, де ніхто не знайде втікача? До того ж, дуже приємно поводити за носа жадібних і безжалісних шпигунів халіфа. У голові Салеха промайнула думка про неминучу жорстоку розплату, якщо сторожа дізнається про їхню допомогу. Але він уже не міг зупинитися.

Вони з'їли все, що приготували, і тепер лежали в затінку, ховаючись од човнів і суден, що пливли річкою.

— А хто ваші батьки? Де ви живете?

— Ми живимо біля самісінької брами. Он, бачите, на горбі за нею, біля високого дерева стоїть будиночок з двома віконцями? — Салех показав рукою. — З того горба видно це місце. Інколи я сюди поглядаю. Відстань не дуже велика — три-чотири

Зміст

Бачу острови!	5
Острови достатку.....	64
Вдалий хід капітана Корнелія Морфі	74
Скарби Олівера ле Вассера	86
Старовинна казка.....	106
Капітуляція Шевальє де Кінсі	117
Свобода! Рівність! Чи смерть!.....	139
Беневен проти Беневена.....	249
Патрік.....	271
Напад.....	286
Прощавайте, Сейшели!.....	362